

НАПРЯМ 6. ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Кобеля-Звір Мар'яна Ярославівна

кандидат економічних наук,

доцент кафедри підприємництва, торгівлі та логістики

Львівського торговельно-економічного університету

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-324-1-29>

ГРАНТОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ: ПЕРЕВАГИ ТА ТРУДНОЩІ

З початком повномасштабного вторгнення російських військ на територію України 24 лютого 2022 року український бізнес зазнав великих збитків. Особливо постраждали ті підприємства, які безпосередньо розташовувалися в зонах бойових дій та опинилися в окупації. Згідно з результатами опитування, яке провела Європейська Бізнес асоціація, суттєво зросли втрати, що зазнає малий та середній бізнес внаслідок війни. 27% опитаних Європейською Бізнес Асоціацією підприємців оцінюють такі втрати в суму до 10 тисяч доларів, 28% – в діапазоні 10-50 тисяч, ще 13% – 50-100 тисяч, а 20% – більше 100 тисяч. Про відсутність втрат повідомляють тільки 5% підприємців [1].

Перспективи використання грантових інструментів міжнародних та національних донорів викликали поживлення й зацікавленість представників ММСП в Україні.

В Україні значна частка в економіці припадає на малі та середні підприємства. ММСП складають приблизно 99,98 відсотка всіх суб'єктів господарювання з точки зору їх кількості, 82 відсотки –

за кількістю зайнятих працівників та 65 відсотків – за продажами товарів, робіт і послуг. Саме через соціально-економічний ефект від діяльності ММСП грантодавці пріоритетно підтримують їх бізнес-діяльність. Превалюючі напрямки підтримки: створення нових робочих місць, посилення підготовки персоналу та забезпечення персоналом, створення або відновлення ланцюгів постачання, просування на внутрішньому та зовнішньому ринках, полегшення доступу до фінансування представникам малого та середнього бізнесу.

Найбільш перспективна з погляду грантодавців виробнича сфера. Адже саме завдяки розвитку виробництва створюється додана вартість продукції, з'являється велика кількість робочих місць, сплачуються податки до бюджету, поліпшується бізнес-клімат. Наприклад: Програма «Робота» пропонує гранти до 8 000 000 грн на створення та розвиток переробних підприємств [2].

Сфери послуг і торгівлі привабливі для грантодавців завдяки їх соціально-економічному ефекту. Зокрема, Програма «Робота» пропонує мікрогранти до 250 000 грн для створення та розвитку власної справи [3]. У пріоритеті фондів також аграрна сфера. Адже її підтримка – це інвестиція в продовольчу безпеку країни, що вкрай важливо для держави в будь-який час та період. Підтримка ІТ-сфери є також суттєвою допомогою економіці України. В 2022-му уряд України повідомив про старт грантових програм для ІТ-галузі. ІТ Generation – це навчання для старту кар'єри в ІТ і програма грантів для стартапів у сфері ІТ [4; 5].

Пріоритетний у грантодавців мікро-, малий та середній бізнес України. Згідно з рекомендаціями Європейської Комісії до категорії «малі та середні підприємства (МСП)» належать підприємства, які відповідають таким критеріям: кількість працівників – до 250 осіб, річний дохід – до 50 млн євро та/або річний баланс – до 43 млн євро. Своєю чергою, МСП поділяються на мікро-, малі та середні підприємства.

**Граничні значення МСП відповідно до класифікації
Європейської комісії станом на 1 січня 2005 р.**

Тип підприємства	Кількість персоналу	Річний дохід, млн євро	або	Річний баланс, млн євро
Середнє підприємство	< 250	≤ 50		≤ 43
Мале підприємство	< 50	≤ 10		≤ 10
Мікропідприємство	< 10	≤ 2		≤ 2

Джерело: розроблено на основі [6]

У переважній більшості грантових конкурсів серед критеріїв прийнятності є ті, що стосуються відповідної організаційно-правової форми заявника (ФОП, ТОВ, ПП, кооператив тощо). Дотримання критеріїв прийнятності – необхідна умова отримання гранту. Тобто, суб'єкт подання заявки на грантове фінансування повинен бути чинним ФОП або юридичною особою та продемонструвати попередню бізнес-діяльність. Проте деякі грантодавці охоче підтримують фізичних осіб в їх прагненні розпочати бізнес-діяльність. Наприклад: гранти Програми «Робота на відкриття власної справи або ж започаткування переробного підприємства. Щоправда, у випадку підтримки бізнес-плану фізична особа, яка планує його реалізувати, зобов'язана набути організаційно-правової форми [3].

Лояльний до фізичних осіб Український фонд стартапів, який підтримує інноваторів, діяльність яких спрямована на розроблення, створення, впровадження та реалізацію інноваційної продукції [7]. Значною від держави є грантова підтримка бізнесу ветеранів. Гранти для ветеранів надає Український ветеранський фонд. Нині діє програма мікрофінансування бізнесу ветеранів війни та їхніх родин, завдяки якій можна отримати до 20 000 грн на відшкодування вартості товарів та обладнання для ФОП, придбаних після початку повномасштабної війни [8].

Представники мікро-, малого та середнього підприємництва можуть претендувати на грантову підтримку від фондів для

діяльності, що стосується таких пріоритетів: відкриття власної справи, розвиток уже існуючого бізнесу, розширення виробничих потужностей, вихід на нові ринки, експорт, створення нових робочих місць, адаптація або перепрофілювання бізнес-діяльності, започаткування та розвиток соціального підприємництва, запозичення досвіду від іноземного бізнесу, консультаційна, експертна підтримка, впровадження інноваційних ідей. У залежності від критеріїв прийнятності, видів і розміру допустимих витрат по кожному окремому конкурсу фінансова підтримка грантодавця може бути використана на оплату праці, закупівлю сировини та матеріалів, орендну плату за приміщення, закупівлю або оренду обладнання, лізинг, консультативні послуги тощо. Суми грантів різняться в залежності від сфери діяльності, особливостей заявника, грантодавця та грантової програми. Грантове фінансування в розмірі \$10 000–50 000 може бути надане на такі бізнес-проекти: проведення аналізу ринку, розширення виробництва, створення нових робочих місць, створення концептуального проекту для розуміння того, куди і як далі рухатися з продуктом, перепрофілювання діяльності або адаптація до нових умов, запуск соціального підприємства, створення прототипу продукту, участь у міжнародних конференціях, виставках/форумах, отримання експертної або менторської підтримки, організація бізнес-заходів і т.п.

Для представників ММСП доступна методологічна, експертна, консультаційна підтримка. Яскравим прикладом такої «руки допомоги» для бізнесу є ЄБРР. Компаніям, які прагнуть перейти на новий рівень свого розвитку, ЄБРР надає методологічну та фінансову підтримку щодо реалізації консультаційних проектів. ЄБРР допомагає підприємствам залучати висококваліфікованих консультантів, які здатні якісно трансформувати їхній бізнес, і надає гранти для часткової оплати послуг консультантів [9].

Є ряд організацій, які надають консультативну підтримку українському бізнесу. PUM Netherlands Senior Experts – некомерційне об'єднання більше ніж 3000 експертів із різних галузей виробництва, сільського господарства, торгівлі, послуг,

логістики, фінансів та управління, які допомагають підприємствам у 65 країнах світу [10]. Служба Старших Експертів (SES) – провідна німецька організація та однойменний благодійний фонд, що направляє фахівців із Німеччини на проекти в інші країни на громадських засадах. Експерти з різноманітних сфер діяльності, які мають багаторічний професійний досвід, готові на безоплатній основі працювати на будь-якому підприємстві й надати співробітникам допомогу [11].

У лютому 2023 року Україна приєдналася до **Програми ЄС «Єдиний ринок»**. Це програма фінансової підтримки ЄС з бюджетом 4,2 млрд євро, яка розрахована на 7 років (з 2021-го по 2027 роки). Започатковано два конкурси пропозицій під спільною назвою «ReadyForEU» із загальним бюджетом 7,5 млн євро: перший конкурс «Бізнес-міст» (бюджет становить 4,5 млн євро), другий конкурс «Erasmus для молодих підприємців – Україна» (з бюджетом у 3 млн євро) [12].

Розглянемо основні перестороги та труднощі в залученні грантових інструментів, які вказують при опитуванні представники ММСП, згруповані тематично [13].

1. Непоінформованість у питаннях грантових можливостей для бізнесу.

2. Відсутність умінь та компетенцій із розробки грантових проектів.

3. Недовіра представників бізнесу до грантових можливостей та побоювання відповідальності.

Отже, в умовах війни вітчизняні суб'єкти господарювання захищають державу на економічному фронті. А роль грантової підтримки у цьому процесі значна. Адже, надаючи безповоротну грошову та негрошову допомогу представникам ММСП, грантодавці сприяють створенню робочих місць і сплаті податків до бюджету. Бізнес має можливість не лише вистояти в скрутних умовах, але й розвиватися та виходити на новий рівень прибутковості.

Література:

1. Сайт Європейської бізнес асоціації. URL: <http://surl.li/efvdu>
2. Грант на переробне підприємство. URL: <https://diia.gov.ua/services/grant-na-pererobne-pidpriyemstvo>
3. Грант на власну справу. URL: <https://diia.gov.ua/services/grant-na-vlasnu-spravu>
4. DAN.IT. URL: <https://dan-it.com.ua/uk/it-generation>
5. Порядок реалізації експериментального проекту щодо надання на конкурсних засадах фінансової підтримки стартапам в Україні, у тому числі в сфері інформаційних технологій. URL: <https://drive.google.com/file/d/1c9wjs8b74hFO2JcRvgiVFtTIZcGKGD70/view>
6. Funding & Tender Portal. Find calls for proposals and tenders. URL: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/home>
7. Український фонд стартапів. URL: <https://usf.com.ua>
8. Український ветеранський фонд. URL: <https://veteranfund.com.ua/>
9. Support for small businesses. European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). URL: <https://www.ebrd.com/knowhow?fbclid=IwAR0QZfAh2A6n-1QY6zo7feMzP2-skWPf-uLbMZTH68HpvA-HySCmhaRGZKGI>
10. Towards a vibrant business environment. URL: <https://www.pum.nl/en>
11. Служба Старших Експертів (SES). URL: <https://www.ses-bonn.de/startseite>
12. Європейська програма обміну для підприємців. URL: <https://www.erasmus-entrepreneurs.eu/>
13. Гранти 2023. Центр розвитку «ЧАС ЗМІН». URL: <http://www.chaszmin.com.ua/granty-2023>